IL-BIDWI

FOLJU MAHRUĠ DARBTEJN FIX-XAHAR MID-DIPARTIMENT TAL-BIEDJA

Nru. 27 L-ERBGHA, 15 TA' DIĊEMBRU, 1943. Nru. 27

TINHTIEĠ ORGANIZZAZZJONI

(*Mill-Editur*)

FIL-BIEDJA ta' dawn il-Gżejjer jinħtieġ li jkun hemm organizzazzjoni tajba għaż-żmien li ġej. Il-għaqdiet, sew tal-produtturi kemm ukoll tal-ħaddiema, dejjem iġibu progress fil-pajjiż, iżda l-għaqdiet qalb il-bdiewa huma meħtieġa wisq iżjed biex ikun hemm produzzjoni dixxiplinata u kontrollata.

Jinħtieġ li l-biedja ma terġax taqa' f'dak li kien ġralha wara l-gwerra l-oħra, u biex dan ma jiġrix tinħtieġ organizzazzjoni tajba u qawwija qalb il-bdiewa stess, megħjuna, sa fejn jista' jkun, mill-Kappillan tar-raħal, u mħarsa mill-Gvern, għall-inqas sakemm din tkun tista' timxi weħidha. Dan il-ftehim bejn il-bdiewa stess—ftehim li jikkontrolla wkoll il-kwalità u l-kwantità tal-prodotti — inaqqas jew jeħles żieda ta' prodotti fis-suq, iġħin lill-bidwi jnaqqas l-ispejjeż tiegħu fir-raba', u jlaħħaq f'idejn il-konsumatur prodotti mill-aħjar. Dawn l-għaqdiet f'pajjiżi oħra jsejħulhom Ko-operativi.

Il-Ko-operativi jistgħu jagħmlu ħafna xogħol sabiħ. Hu tabilħaqq li x'uħud, jew għax ma jafux x'inhuma, jew għal xi interess persunali, huma kontra tagħhom, iżda dawn weħidhom jintebħu wara, li din l-organizzazzjoni hi meħtieġa.

Il-prezzijiet tal-ħxejjex, bla dubju ta' xejn, jaqgħu baxxi, u mingħajr organizzazzjoni jsiru tant baxxi li ma jfendux. Jekk ma jkunx hemm organizzazzjoni iktarx insibu li jaqbel li wieħed jitlaq l-imgħażqa u l-moħriet u jmur jaħdem f'xogħol ieħor.

———:x:———

FIL-ĠNIEN TIEGHEK

(*C. Żammit Marmarà M.B.E.*)

ISSA jiħtieġ li nerġgħu nibdew naħsbu biex nikkultivaw il-prodotti skond in-newba tagħhom. Fil-ġonna żgħar u f'oħrajn imdaqqsin ma tantx hi ħaġa ħafifa li wieħed iżomm newba ta' tlieta jew erba' snin f'dak kollu li jiħtieġ skond is-sengħa billi dak li jkun ma jkollux wisa' biżżejjed biex jagħmel dan. Għalhekk ikun jiħtieġ li l-istess qatgħa ta' art tkun użata għal iżjed minn darba fl-istess staġun. Għalkemm hu hekk, bosta mill-wisa' jista' jiġi użat għall-istess razza ta' ħaxix — jiġifieri biċċa mill-art tista' tkun użata għall-prodotti tal-għelieqi, bħalma huma l-pitravi, zfunnarija u oħrajn, biċċa oħra għal prodotti tal-miżwed, bħal ful, piżelli u fażola, u terġa' biċċa oħra għal ħaxix tal-weraq, bħalma huma l-ħass, il-kaboċċi u oħrajn.

Dawn il-postijiet imbagħad jistgħu jitqallbu għall-istaġun ta' wara. Dan hu l-aħjar mod biex il-mard ma jżommx iż-żerriegħa tiegħu fil-ħamrija, u l-insetti lanqas jiżdiedu kif jiġri kieku l-istess qatgħa tkun użata għall-istess razza ta' ħaxix staġun wara staġun.

* * *

Il-bebbux u l-bugħarwien issa jibdew iħabbtuna bis-sħiħ. L-aħjar ħaġa li nistgħu nagħmlu hi li nnaqqsu kemm nistgħu l-postijiet li huma soltu jistaħbew taħthom. Imbarazz, weraq niexef, ġebel nofsu mirdum, bċejjeċ ta' l-injam u pjanti li jixxebilku, huma ħwejjeġ li taħthom u magħhom soltu jinġema' għadd kbir ta' bebbux. L-ikbar għadu ta' dawn hu l-ġir imtoffi frisk. Jekk inti troxx ftit ġir madwar il-ħmiemel, jew madwar il-pjanti, ikollok l-aħjar ħaġa li tħarislek il-ġnien minn dawn l-egħdewwa tal-pjanti. L-ebda bugħarwien jew bebbux ma jista' qatt jirnexxilu jgħaddi minn fuq biċċa ġir niexef.

Il-ħaxix ħażin qed jikber bis-sigħat, u jekk aħna ma neħdux passi minnufih biex dan ma nħalluhx isir, jiġri li aħna ma nlaħħqux miegħu. Mela kun għaqli u żomm il-ġnien tiegħek nadif mill-ħaxix ħażin.

* * *

La taħdimx il-ħamrija meta din tkun imxarrba, mhux biss għaliex hi qatt ma tista' tinħadem sewwa, iżda wkoll għax taħt kondizzjonijiet bħal dawn id-dwied żgħar imsejħa "bacteria" ma jkunux jistgħu jaħdmu u għalhekk, iż-żibel, il-ħaxix mirdum, u ħwejjeġ hekk ma jkunux jistgħu jitherrew taħt it-trab, u x-xogħol naturali jiġi b'hekk miżmum.

* * *

Il-ful u l-piżelli jistgħu jinżergħu issa. Il-ful tista' tiżirgħu xi żewġ pulzieri fond, erba' pulzieri bogħod pjanta mill-oħra, f'indani ta' xi pied u nofs bogħod minn xulxin.

Tista' tiżra' wkoll il-pitravi, nevew, ravanelli u karotti. Il-kaboċċi tmur tajjeb ukoll jekk tiżragħhom issa, kif ukoll xi ġidra u pastard tar-rebbiegħa. Il-bżar aħdar u l-brinġiel jistgħu jinżergħu ma' xi ħajt tal-kenn fi ħmiemel sħaħ bid-demel qadim, jew f'xi kaxxi jew platti taż-żrigħ imgħottijin bil-ħġieġ. Żommhom dejjem għax-xemx.

* * *

Wieħed għandu jagħmel ukoll ħiltu kollha biex ma jaħlix żerriegħa. Fl-imgħoddi, bla dubju ta' xejn, aħna konna naħlu żżejjed — forsi dak iż-żmien ma kienx jimporta, iżda issa ż-żerriegħa skarsa.

Nieħdu l-ħxejjex ta' l-insalata bħala eżempju. Intom tafu illi r-ravanelli, kif ukoll il-ħass isebblu wara xi ġranet li jilħqu għall-użu. Dak li jsebbel naturalment jintrema.

Għandna, imbagħad, iż-żerriegħa rqiqa, bħal tal-ħass, tal-karotti u tal-*parsnip*, sabiex ma nsemmux oħrajn. Kemm-il darba l-kaxxi li fihom niżirgħu, jew il-platti jew il-ħmiemel nifgawhom biż-żerriegħa jekk aħna mbagħad ma nibdewx naqilgħu x-xitel kmieni, huma jinbtu hekk sfiq li nitilfu l-lott kollu. Għalhekk il-ħala taż-żerriegħa għandna nevitawh mhux biss biex nibżgħu għaż-żerriegħa, imma wkoll fl-interess tal-pjanti li niżirgħu.

Għaldaqshekk iżra' bogħod minn xulxin. La tiżrax żerriegħa eqreb minn pulzier minn waħda għall-oħra. Iżra' dejjem kemm jiħtieġlek għad-dar, ngħidu aħna kemm tikkonsma fi ħmistax-il ġurnata, u mbagħad erġa' iżra' ħmistax wara.

Uqija żerriegħa tal-kaboċċi fiha mal-2,000 żerriegħa. Jiena ma naħsibx li hemm ġardinara li jeħtieġu iżjed minn nofs kwart minn din il-kwalità sew ta' kaboċċi u pastard, kemm ta' kaboċċi mfelfla, kaboċċi taz-zokk (*Brussels-sprouts*) jew brokkli.

Il-piżelli qatt ma għandha tinżera' inqas minn tliet pulzieri bogħod waħda mill-oħra. Il-fażola ħadra minn sitta sa disa' pulzieri u xi erba' pulzieri l-ful.

Ma hix drawwa tajba dik li d-delettant jaqta' biċċa mir rokna ta' pakkett u jiżra' billi jferrex minn dik it-toqba li jagħmel b'hekk. Hu wisq aħjar li inti tferragħ iż-żerriegħa li jkollok fil-pakkett ġewwa folja karta, u minnha taqbad b'subgħajk iż-żerriegħa li trid tiżra'.

* * *

Il-frawli hija frotta mfittxija minn kulħadd, l-iżjed hawn Malta, u jiena ma nsibx raġuni l-għala kull ġnien ta' dar li għandu qatgħa addattata ma għandux iħawwel ftit xitel. Mn'issa sa tmien ġimgħat oħra tista' dejjem tħawwel xitel tal-frawli.

Meta tagħżel l-art għall-ħmiemel tal-frawli, agħżel post xemxi. L-art għandha tkun maħduma sewwa u mdemmla kif imiss. Il-frawli tħobb art soda, iżda li minnha l-ilma jiskula sewwa, u wiċċ it-trab jiħtieġ ikun maħdum fin mhux bit-tub. L-aħjar li tagħmel biex ixxettel hu li tagħżel ġurnata meta wiċċ it-trab ikun niexef sewwa, biex tkun tista' tifrex l-egħruq tax-xitla u tagħfas magħhom il-ħamrija.

NIBŻGHU GHALL-ĦAMRIJA TAGĦNA

(*C. Said, Uff. Distr.*)

HAGA li jafha kulħadd hija dik illi l-għana ġenerali ta' pajjiż l-iktar li tiġi mill-ħamrija. Hija l-ħamrija illi b'mod indirett titma l-bniedem u l-annimali u tipprovdi bl-irkaptu lil bosta industrji.

Il-ħamrija tipprovdi l-ikel tal-bniedem taħt bosta għamliet u hija l-bidu li għandu x'jaqsam mal-ħajja ta' kull ħolqien u tal-ħolqien kollha ta' l-art. L-art tmantni l-fqir u tipprovdi bil-ġid lill-għani.

Ftit huma dawk il-ħwejjeġ li m'għandhom ebda rabta ma' l-art. Il-ħlejjaq għandhom jiddependu fuq dak li tipproduċi l-art bl-istess mod bħalma l-annimali kollha jfittxu l-għexien tagħhom fost dak li tnissel l-art; fil-waqt li l-industrji prinċipali u l-fattoriji l-iktar li jitħaddmu b'dak li jittieħed mill-art.

F'kull pajjiż xejn ma hemm egħżeż mill-fertilità u abbundanza ta' l-art. Bħala regula ġenerali aktar ma l-pajjiż ikun nieqes mill-ħamrija, iktar tonqos l-għana tiegħu. Għalhekk, huwa dmir ta' kull nazzjon li jieħu ħsieb il-ħamrija ta' pajjiżu. Aħna jmissna nibzgħu għal kull biċċa roqgħa ħamrija li tinsab fil-wiċċ tal-blat tar-raba' tagħna, inżommuha u naħdmuha kollha kemm hi. Aħna ixxurtjati biżżejjed li għandna klima tajba u xemx biżżejjed li jipprovdu s-sħana meħtieġa lill-ħamrija tagħna u b'hekk iġagħluha tnissel u tagħti għelejjel bil-kotra iktar minn dik ta' pajjiżi oħra.

Il-bdiewa tagħna setgħu jipprofittaw ruħhom minn din ix-xorti kbira u tgħallmu minn ġenerazzjoni għall-oħra kif jikkultivaw l-art tagħhom u jinqdew biha mill-aħjar li jistgħu biex jiġbru minnha prodotti kemm jistgħu; iżda, imħabba li l-popolazzjoni kibret, il-kobor ta' l-art għammiela kellu jiċkien mhux ftit sabiex jagħti l-wisq u fuqha jinbnew djar fejn ikunu jistgħu jgħammru n-nies.

Din, m'għandna x'ingħidu xejn, kienet ir-raġuni li għaliha l-Gvern għall-bidu ta' l-1935, kien ħareġ Liġi, sabiex tintrafa' l-ħamrija tajba, liġi li tipprojbixxi illi l-ħamrija tajba tindifen għal dejjem taħt il-bini l-ġdid, triqat, eċċ. Minn mindu ilha sseħħ din il-liġi bosta artijiet li qabel kienu blat u artijiet ħawlija tgħattew bil-ħamrija u tbiddlu f'raba', li jinħadem u b'hekk dawn l-artijiet mòxa li issa tbiddlu f'raba' għammiel setgħu jieħdu sehem fil-produzzjoni u risq tal-pajjiż tagħna. Wieħed mill-aqwa eżempji ta' artijiet bħal dawn hija dik l-art li tagħmel sehem mill-aħjar bċejjeċ ta 'raba' li hemm magħqudin mal-Qasam tal-Gvern, il-Għammieri.

Għalkemm aħna ixxortjati biżżejjed li l-art tagħna ma tbatix b'ħafna ħela ta' ħamrija taħt il-għamla hekk imsejħa ta' "Tekil ta' Ħamrija" bħal ma dlonk jiġri f'bosta pajjiżi tad-dinja, din il-gwerra li ikkaġunat ħafna bżonnijiet taċ-ċirkustanza u ħafna xogħlijiet ta' urġenza b'risq ħażin ħatfet minn taħt idejn il-bidwi ħafna raba' mħabba li fih saru ajrudromi, kwartieri militari, deposti ta' merkanzija u ħażniet oħra ta' oġġetti militari u kampijiet, eċċ. Dan in-nuqqas ta' raba' nħass ħafna f'Mata fejn il-kampanja hija ċkejkna ħafna meta tqabbilha ma' dik ta' pajjiżi oħra, u fejn mezzi oħra għax-xogħol tar-raba' huma ftit.

Huwa dmir tal-Gvern tagħna li jara kif jagħmel u jfittex it-tarf ta' din il-kwistjon hekk serja illi jkollna nħabbtu wiċċna magħha malli tispiċċa l-gwerra. Għandu jinsab kull mezz sabiex jarġgħu jingħataw f'idejn il-bidwi dawk l-egħlieqi li kienu ttieħdu għal skopijiet militari jew għal ħaġ'oħra. Dawk l-egħlieqi għandhom minnufih jirranġaw ruħhom u jinħadmu.

Kull ħsara li setgħet saret mill-għadu fil-kampanja għandha tissewwa mingħajr dewmien. Biex naqtgħu fil-qasir, wieħed għandu jagħti rkaptu sabiex tikber il-kultivazzjoni u l-art b'ħamrija għammiela. Ta' min ifakkar lil dawk kollha li biħsiebhom jibnu u jġagħlahom jifhmu sew wa l-ħtieġa li jobdu r-Regolamenti tal-Liġi sabiex tintrafa' l-ħamrija tajba, wara l-qirda kbira li saret tal-bini tagħna mill-għadu. Huwa wisq meħtieġ li aħna b'kull mezz li nistgħu, nerfgħu l-ħamrija tagħna, dik il-amrija li tipprovdina bil-għexien tagħna.

Korrispondenza

IL-BIEDJA WARA L-GWERRA

Ix-Xagħra.

Sur Editur,

L-aktar prodotti li konna nesportaw qabel il-gwerra kienu l-patata, il-basal u l-kemmun. Wara li spiċċat il-gwerra l-oħra, il-biċċa l-kbira tal-patata u l-basal tagħna kienu jinbagħtu lejn l-Ewropa Ċentrali, iżda wara li telgħu fil-ħakma, l-ewwel Mussolini u mbagħad Hitler, minħabba r-restrizzjonijiet li kienu għamlu fuq il-kummerċ, is-swieq ta' l-Ewropa Ċentrali spiċċaw għalkollox u l-prodotti lokali bdew jinbagħtu l-aktar lejn l-Olanda.

Gie żmien li l-importaturi Olandiżi kienu intebħu li ma kienx baqagħlna ħlief is-suq tagħhom u bdew jagħmlu li jridu u jieħdu l-prodotti tagħna bil-prezzijiet li l-aktar kien jogħġobhom. Il-biċċa l-kbira ta' dawn l-importaturi Olandiżi għaqqdu "pool" u bdew joffru prezz wieħed, baxx kemm jista' jkun, fil-ħin li l-esportaturi u x-xerrejja lokali, f'taqbida bejniethom biex jaħdmu, kienu jraħħsu l-prodotti wieħed fuq l-ieħor sakemm lill-bidwi kienu waslu sabiex jagħtuh prezz wisq anqas milli kien jiswielu l-frott.

Malli nqalgħet il-gwerra ċivili Spanjola, lill-biedja Maltija nfetħilha s-suq Ingliż. Dan kien ta' serħan kbir għall-bidwi Malti u l-prezzijiet tjiebu ħafna. Iżda l-Ingliżi huma partikulari aktar minn ħaddieħor dwar l-għażla, il-varjetà u d-dugħ tal-prodotti. Għalkemm bdiet sejra tagħbija wara l-oħra ma naqsux it-tgergir u s-suġġerimenti biex qabel l-esportazzjoni ssir reqqa akbar u kontroll aħjar f'dik li hi kwalità u ippakkjar.

L-importaturi Ingliżi kitbu kemm-il darba li jekk dawn l-affarijiet ma jiġux irranġati sejjer ikollhom jew ma jimpurtawx aktar jew ifittxu swieq oħra.

Minbarra t-tgergir fuq il-prodotti s-suq Ingliż kellu svantaġġ ieħor li huwa wisq aktar kbir u ta' periklu minn dak ta' l-ippakkjar. Fl-Ingilterra hemm liġi li jekk il-patata tkun marida bis-susa t-tagħbija kollha jeħtieġ tiġi meqruda bin-nar, jew mibgħuta lura mill-pajjiż fi żmien qasir. Dwar din il-ħaġa nittamaw li nkunu nistgħu nitkellmu f'artiklu ieħor u nagħmlu suġġerimenti kif tista' tingħeleb din il-marda, iżda sadattant wieħed jista' jaħseb mn'issa sabiex il-ħwejjeġ li wieħed jista' jirranġa jagħmilhom mill-aktar fis, għaliex sew l-ippakkjar, kemm il-varjetà u kemm id-dugħ huma ħwejjeġ ħfief li wieħed jagħmilhom u b'hekk inkunu għelibna l-ewwel tfixkil biex malli tispiċċa l-gwerra nkunu nistgħu nirbħu mill-ġdid is-suq Ingliż li huwa wieħed mill-aħjar li jista' jkollna u jkun ta' l-akbar fejda għall-bidwi u l-biedja wara li tintemm il-gwerra.

Meta jiġu organizzati dawn l-affarijiet, il-proġetti l-oħra li qed isiru dwar il-biedja jkunu jistgħu jaħdmu wisq aħjar. L-esportazzjoni hija l-qofol tal-biedja tagħna. Ħalli mela naħsbu fejn sejrin inqiegħdu dak li se'r inżidu.

J. ORLANDO SMITH.

Bħalma qal is-Sur Orlando Smith qabel naslu għall-proġetti kbar jinħtieġ nirranġaw is-swieq tagħna dwar għażla, dugħ u mili tal-prodotti. Meta tinfetaħ l-esportazzjoni, imbagħad għandna nkunu lesti biex naħtfu l-iżjed suq li jaqbel. — NOTA TA' L-EDITUR.

---:x:---

FNIEK TAR-RAZZA MILL-INGILTERRA

Id-Dipartiment tal-Biedja ġieb mill-Ingilterra 6 fniek irġiel tar-razza pura "Flemish Giant" għat-tagħmir. Dawn il-fniek huma l-mudell perfett tar-razza u kull min jixtieq jarahom jista' jmur fil-Qasam tal-Għammieri kull nhar ta' xogħol bejn id-9 ta' fil-għodu u s-2 ta' wara nofs in-nhar u jitlob biex jarahom lis-Sur Viċenz Rizzo jew lis-Sur J. Cesareo. Dawn il-fniek sa jservu biex minnhom jitgħammru l-fenkiet tal-Gvern, iżda dawk li kienu jippreżentaw il-fniek tagħhom fil-Wirja li kienet saret fil-Għammieri f'Ottubru li għadda jkollhom permess speċjali biex minnhom ikunu jistgħu jgħammru wkoll il-fenkiet tagħhom.

IL-"BRUSSELS SPROUTS" (KABOĊĊI TAZ-ZOKK)

(*C. Zammit-Marmarà M.B.E.*)

META ħaġa ġdida tidħer fil-biedja tagħna, din aktarx tidħol wisq bil-mod, għaliex il-bdiewa huma mdorrijin jikkultivaw dejjem prodotti li kienu jikkultivaw qabel. Waħda mill-ħxejjex li dieħla wisq bil-mod fil-ġżejjer tagħna hi l-"Brussels-Sprouts" u madankollu hi prodott li jħalli qligħ tajjeb, u barra minn dan hi ħaġa bil-bosta mfittxa, l-iżjed minn l-istranġieri u mill-Ingliżi, li f'pajjiżhom din il-ħaxixa hi kważi meqjusa bħala ħaġa tal-lussu.

Il-"Brussels-Sprouts" jew Kaboċċi ta' Brussels, li hawn Malta nafuhom bħala kaboċċi taz-zokk, inħolqu fil-Belġju, u l-biedja tagħhom ilha sejra fi Brussels mill-eqdem żminijiet, u minn hekk ġej isimha. Jingħad mill-għorrief tal biedja li l-"Brussels-Sprouts" ġejjin mill-kaboċċi mfelfla "Savoy", u l-għamla tagħhom, kif ukoll tal-kaboċċi żgħar li jitrabbew maz-zokk, iġagħluna nemmnu li huma tassew ġejjin minn dik ix-xorta ta' kaboċċi.

Ġejjin mnejn huma ġejjin, il-Kaboċċi ta' Brussels jew kaboċċi taz-zokk huma fost l-itjeb ħxejjex li jinsabu. Fis-suq huma bil-bosta mfittxin u jġibu prezzijiet tajba ferm. Il-bdiewa tagħna jmisshom jibdew jikkultivaw dan il-prodott hekk tajjeb, li jfendi tabilħaqq.

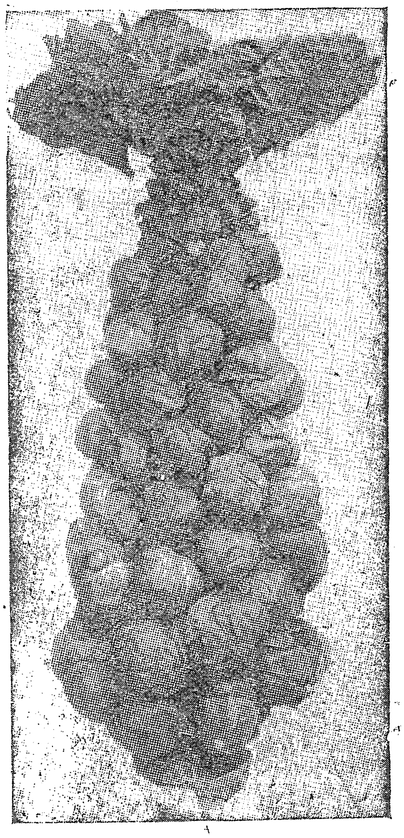

"BRUSSELS-SPROUTS"

Billi hu jħalli qligħ tajjeb, xieraq ħafna li aħna nikkultivawh sew. Il-"Brussels-Sprouts" jitrabbew tajjeb ħafna fir-raba' tagħna, u jekk tindukrahom kif imisshom, jagħtu rjus wisq itjeb u isbaħ minn dawk li jagħtu f'artijiet oħra.

Il-kaboċċi taz-zokk tista' tinżera' tul is-sena kollha. L-iżjed li tirnexxi hi dik li tinżera' f'Lulju. Iżda għal dan iż-żrigħ il-ħmiemel għandhom jitgħattew b'xi ħasira tal-qasab fil-ħin ta' l-eqqel tax-xemx, jew inkella l-ħmiemel jistgħu jintgħamlu f'xi post daqsxejn frisk biex ix-xemx ma tkagħbarhomx wisq.

Ix-xitel ta' żrigħ Lulju jistgħu jitħawlu f'Ottubru. Ir-raba' fejn jitħawlu jeħtieġ ikun magħżuq tajjeb u fil-fond. Il-kaboċċi taz-zokk tinħtieġ raba' li ma jkunx nieqes mid-demel. Jekk wieħed ikun jinħtieġlu jħawwel f'raba' mdemmel frisk, allura għandu jagħti demel irqiq ħafna u misjur tajjeb.

Meta tiġi biex tħawwel agħżel l-ewwel dak ix-xitel li jkollu xi daqsxejn ħmura fil-weraq, għaliex dan jagħti l-aħjar pjanti ta' l-aħjar prodott.

Saqqi l-ħammiela qabel ma taqla' x-xitel, biex għeruqhom ma tantx jitqagħbru.

Ħawwel ix-xitel fil-bejta—kull bejta bogħod żewġ piedi mill-oħra. Dur il-bejtiet qabel xejn u saqqihom, imbagħad ħawwel ix-xitel bħas-soltu, u arġa' saqqi wara. Sakemm ma tagħmilx xita, ix-xitel jeħtieġ ikompli jissaqqa kemm jinħtieġ.

F'bidu Novembru għin ix-xitel bi ftit Sulfat ta' l-Ammonja—mimli mgħarfa ma' dwar kull xitla ftit bogħod miz-zokk, u arġa' agħti mimli mgħarfa oħra f'bidu Jannar.

F'ras iz-zokk titrabba kaboċċa kbira, u 'l din jeħtieġ li inti ma tiksirhiex.

Din il-kaboċċi tikber bil-mod iżjed mill-kromb l-ieħor.

Il-prodott għandu jingabar bil-kura kollha meta l-kaboċċi ż-żgħar li jitrabbew madwar iz-zokk igħaqqdu sewwa u jibbiesu. Il-ġabra m'għandhiex issir billi tikser jew tqaċċat il-kaboċċi ż-żgħar, iżda l-dawn għandek taqtagħhom b'xi mus tajjeb, u tħalli biċċa miz-zokk tagħhom maz-zokk il-kbir, għaliex b'hekk jerġgħu f'qasir żmien igħaqqdu rjus oħra. Jekk inti dawn tiksirhom, tqaċċathom, jew taqtagħhom lixx lixx minn maz-zokk il-kbir, allura tkun qed titlef wiċċ ieħor.

Dawk l-irjus li jitrabbew qrib wiċċ it-trab, jiġifieri ta' taħt nett maz-zokk, għalkemm jikbru, aktarx li ma jimlewx biżżejjed, u jibqgħu xi daqsxejn rotob. Tkun ħaġa xieraqa, għaldaqshekk, li inti dawn tiskartahom għaliex fis-suq iħassru d-dehra sabiħa ta' l-oħrajn u mħabba fihom iġġib prezz inqas.

Il-kaboċċi ta' ras iz-zokk m'għandhiex tinqata' qabel ma tkun ġbart il-prodott kollu ta' rjus żgħar.

Ma' tul il-kultivazzjoni oqgħod attent għall-farfett, għalkemm dan ma jfittixhiex daqs kemm ifittex il-kromb l-ieħor, iżda tagħmel sewwa li dejjem tħares għall-bajd tiegħu.

Il-kaboċċi taz-zokk jew kaboċċi ta' "Brussels" timtess ħafna mill-bergħud, u dan jagħmlilha l-ħsara u jkerrahha. Billi l-weraq tagħha jixbah ħafna lill-kaboċċi mfelfla "Savoy", il-bergħud jagħmel għaliha daqs kemm jagħmel għas-"Savoy". Għaldaqshekk aħna għandna noqogħdu attenti biex neqirdu l-bergħud malli naraw l-iċken sinjal tiegħu.

Il-bergħud nistgħu neqerduh billi nbixxu l-pjanti kollha bil-"*Clensel*", li hu insettiċida tajjeb ħafna, u nstab wisq tajjeb għall-bergħud. Il-*Clensel* hu dak li nużaw għad-dubbiena tal-frott. Barra milli joqtol il-bergħud, il-*Clensel* instab li jagħti s-saħħa lix-xitla u jsebbaħha.

Barra l-*Clensel* nistgħu nużaw ukoll il-"*Katakilla*", li hi magħrufa biżżejjed mill-bdiewa.

L-aħjar xorta ta' "Brussels-Sprouts" huma: *Bedfordshire Prize, Covent Garden, Scrymger's Giant, Standard,* u *Universal*. L-aħjar fost kollox hi l-*Universal*.

Bħalma ġà għedna, il-Kaboċċa ta' "Brussels" jew kaboċċa taz-zokk, hi waħda mill-itjeb ħxejjex li jinsabu. Hi prodott li jinbiegħ bi prezz tajjeb ħafna. Nittamaw illi l-bdiewa jibdew jikkultivaw il-"Brussels-Sprouts" iżjed bil-ħrara.

:x:

EFFETT TAT-TEMPERATURA FIT-TINBIT TAŻ-ŻERRIEGHA

(*J. G. Wallace*)

KIF jafu bosta bdiewa diġà, qegħdin issa jiġu ippruvati sew fil-Laboratorju kemm fir-raba' kampjuni ta' dawk iż-żrieragħ kollha li jinbiegħu mill-Għammieri u minn postijiet oħra tad-Dipartiment, sew dawk iż-żrieragħ li jinġiebu minn barra kemm dawk iż-żrieragħ l-oħra li jinġabru mill-prodotti tal-pajjiż.

Xi żrieragħ soltu jnebbtu wisq iżjed minn prodotti oħra. Nieħdu dawk il-ħxejjex tar-razza tal-kromb, bħalma huma l-kaboċċi, il-ġdur jew il-pastard, eċċ.; dawn inebbtu mhux inqas minn 75 fil-mija, fil-waqt illi l-ħass soltu ma jnebbitx iżjed minn 50 fil-mija. Għalhekk kien hemm għalfejn wieħed jitħasseb meta f'Awissu li għadda ippruvajna ż-żerriegħa tal-ħass li nġabret dan l-aħħar u nsabet li ma tnebbitx iżjed minn 1 sa 2 fil-mija. Kull mezz sabiex ikollna tinbit xieraq minn din iż-żerriegħa falla. Wara mbagħad ġiena l-ħsieb li nqiegħdu ż-żerriegħa fil-"kesha", jiġifieri f'refriġeratorju b'temperatura ta' 35°-40°F. L-ewwel kampjun ippruvajnieh wara ġimgħa li kien ilu fir-refriġeratorju bla ma ħadna ebda riżultati partikulari,

(*Jissokta fil-faċċata 4, kolonna 2*)

AVVIŻI

KONKORS TAL-ĠONNA. — Dan l-istaġun sa jsir konkors tal-Ġonna Privati u tas-Servizz. L-eżami tal-ġonna jsir fl-aħħar ta' Marzu u jingħataw premijiet ta' tazzi u flus għall-aħjar ġonna tal-ħaxix li jinkitbu f'dan il-konkors. Id-dettalji kollha dwar id-diversi klassijiet u metodi ta' għoti ta' marki flimkien mal-formuli għall-kitba tal-konkors jistgħu jittieħdu mill-Qasam tal-Għammieri, mill-Ħanut tal-Bejgħ taż-Żrieragħ, fi Trieq ir-Rjali, Nru. 166, il-Ħamrun u mill-Posta Nru. 132, tal-Bejgħ taż-Żrieragħ u Xtieli, is-Suq tal-Belt.

ŻERRIEGĦA U XTIELI TAL-ĦAXIX. — Bħalissa hemm għall-bejgħ ħażna kbira ta' żerriegħa tal-ħaxix, fost dawn tal-ful u tal-piżelli li jistgħu jittieħdu minn bosta postijiet tad-Dipartiment tal-Biedja, fosthom il-Qasam tal-Gvern, il-Għammieri, il-Ħanut taż-Żrieragħ u Xtieli, Nru. 166, Trieq ir-Rjali, il-Ħamrun, il-Posta Nru. 132 tal-Prodotti tal-Biedja, is-Suq tal-Belt, l-Uffiċċijiet Distrettwali tal-Biedja taż-Żejtun, tal-Mosta, ta' San Pawl il-Baħar, ta' Birkirkara, tas-Siġġiewi, taż-Żurrieq u l-postijiet kollha tal-Fniek tar-Razza li mhumiex servuti fl-Uffiċċijiet Distrettwali tal-Biedja. Ix-xtieli u l-demel artifiċjali jistgħu jittieħdu dritt mill-Għammieri, jew jistgħu jiġu ordnati fil-Posta Nru. 132 tas-Suq tal-Belt, jew mill-Ħanut Nru. 166, Trieq ir-Rjali, il-Ħamrun.

SELF TA' INKUBATURI MILL-QASAM TAL-GĦAMMIERI. — Id-Dipartiment tal-Biedja għall-aħħar tar-Rebbiegħa jista' jislef, bla ħlas, numru ta' inkubaturi lil nies li jrabbu t-tjur. Id-Dipartiment tal-Biedja jittama li jkun jista' jipprovdi bajd tat-tifqis flimkien ma' inkubatur bil-prezz iffissat meta jinslef l-inkubatur. Min irid jissellef inkubatur jista' jinkiteb fil-Qasam tal-Għammieri u fil-Ħanut il-Ġdid taż-Żrieragħ u Xtieli, Nru. 166, Trieq ir-Rjali, il-Ħamrun.

BEJGĦ TA' SRIEDAK FIL-QASAM TAL-GĦAMMIERI. — Fil-Qasam tal-Għammieri u fil-Ħanut taż-Żrieragħ u Xtieli, Nru. 166, Trieq ir-Rjali, il-Ħamrun, jista' min irid, jinkiteb biex jixtri Sriedak żgħar tar-razza pura "Minorca" Maltija li sa jinbiegħu fil-Qasam tal-Għammieri, minn Jannar li ġej bil-prezz ta' 10s. il-wieħed.

Is-sriedak jinbiegħu meta jkollhom 4 xhur żmien u kull xerrej ikollu jiffirma dikjarazzjoni illi huwa jobbliga ruħu li jżomm is-sriedak għan-nisel għal żmien ta' 12-il-xahar mid-data tax-xiri, u jekk jonqos jeħel il-piena ta' £5.

Jekk imutu jew jimirdu għandhom jittieħdu biex ikunu eżaminati fil-Qasam tal-Għammieri jew fl-eqreb Stazzjon tal-Pulizija.

KUNSINNA TA' PATATA TAX-XITWA. — Dik il-patata tax-xitwa li waslet biex tinqala' ma tistax tidħol fl-Imħażen tal-Gvern malli tinqala'. Wara li tinqala', il-bdiewa għandhom jaħżnuha għal ġimgħa jew ġimagħtejn, iħalluha tinxef, u mbagħad inaddfuha mill-ħamrija u minn irmixk ieħor.

PATATA TAR-REBBIEGĦA. — Il-bdiewa huma mitlubin li jmorru jinkitbu u jgħidu x'raba' għandhom lest jew x'raba' biħsiebhom ilestu għall-patata tar-rebbiegħa. Il-kitba ssir sad-19 ta' dan ix-xahar fl-Uffiċċju tal-Biedja tad-Distrett tagħhom u fil-Għases tal-Pulizija skond kif kien hemm imsemmi f'avviż li ħareġ u xxandar fis-7 ta' dax-xahar u l-Ħadd li għadda minn fuq ir-Radju. Il-bdiewa ta' Ħal Qormi u l-Marsa jistgħu jinkitbu fil-Qasam tal-Għammieri. Ebda bidwi ma jkun jista' jinkiteb kemm-il-darba ma jurix il-Biljett tiegħu tar-Raba'.

LISTA ĠDIDA TA' GNIEDES TAR-REFGĦA. — Din hija l-lista ġdida ta' Gniedes tar-Refgħa li huma bil-liċenza:

MALTA

Joseph Mifsud, "Il-Plenty", Sqaq il-Fatati, Ħamrun; Karlu Bonavia, "In-Naxxari", 6, Misraħ Brittanja, Tarxien; Francis Micallef, "Taċ-Ċanti", Razzett id-Dar, Trieq Ħad-Dingli, Rabat; Joseph Vassallo, "Ta' Żbibu", 1, Trieq San Kataldu, Rabat; Manwel Mangion, "Mintoff's Dairy", Pietà (bil-liċenza għall-użu privat biss); Anthony Mifsud, "Tal-Patri", 23, Trieq il-Ħerba, Żejtun.

Carmel Grima, "Tal-Kutu", 37, Il-Misraħ, Żejtun; Carmel Pulis, "Ta' Sawwarni", Razzett, Trieq iż-Żonqor, Wied il-Għajn; John Bonavia, "Ta' Xewka", 88, Trieq Bir ir-Riebu, Rabat; Gerolamo Calleja, "Tan-Nejfa", Binġemma; George Cortis, "Ta' Garibaldi", Razzett, San Alexju, Mtarfa; Victor Chappelle, Villino Chappelle, San Pawl il-Baħar.

Alfred Trigona, Kerry Dairy, Trieq il-Mosta, Lija (bil-liċenza għall-użu privat biss); Carmel Debono, St. Patrick's Dairy, 4, Misraħ Lewża, B'Kara; Qasam tal-Gvern Għammieri, Marsa; John Coleiro, "Ta' Cini" Trieq il-Belt, Qormi; Joseph Zahra, "Tal-Baqar", 93, Trieq Atoċja, Ħamrun; Carmelo Calleja, "Il-Maxen" Razzett, tas-Saliba, Rabat; Francis Aquilina, "Ta' Biċċa", 48, Misraħ S. Nikola, Siġġiewi.

GĦAWDEX

Wiġi Cassar, "Ta' Borg", Qasam S. Ġorġ, Kerċem; Alex. Haber, "Ta' Gorgun", Razzett Ħamrija, Xewkija; Joseph Grima, "Tal-Maġun", 111, Trieq Xandriku, Nadur; Vinc. DeBrincat, "Ta' Erbatax", 15, Trieq Klula, Kerċem; Rużar Hili, "Ta' Tjatrott", Trieq Ġorf, Xagħra. Ġamri Gatt, "Tal-Kerewn" Razzett ta' Ħamet, ir-Rabat; Anthony Attard, "Tal-Liepru", Razzett ta' Ħamet, Rabat; Wiġi Mercieca, "Tal-Pissu", 43, Trieq Berbuba, Għarb; Joseph Sultana, "Ta' Ruman", Trieq Buskett, Nadur.

Infakkru lil dawk li jrabbu l-frat illi l-ogħla ħlas għat-tagħmir minn gniedes tar-refgħa huwa 10s. Ebda dritt ma jitħallas għat-tagħmir minn gniedes tar-refgħa tal-Gvern li hemm fil-Qasam ta' l-Għammieri, u mill-gendus tal-Gvern li qiegħed għand Wiġi Cassar, "Ta' Borġ", Għawdex.

ĦAXIX GĦAR-RESTAURANTS. — Kull min hu bir-*Restaurant* ikun jista', ma' l-ikel, iservi kull xorta ta' ħaxix barra minn patata. Il-proprjetarji tar-*Restaurants* jistgħu jieħdu l-ħaxix jew mill-Imħażen tal-Gvern tat-Tqassim tal-Ħaxix jew minn għand kull bejjiegħ tal-ħaxix *bil-liċenza*. Ix-xiri u l-kunsinna tal-ħaxix isiru bejn il-ħinijiet ta' tlugħ u nżul ix-xemx.

QATT KONT TAF? . . .

Il-Kaboċċi u l-Pastard għandhom proprjetajiet mediċinali. Huma jipprufikaw id-demm, fihom ħafna Vitamin C., huma ftit purganti, u għandhom azzjoni indiretta fuq il-fwied.

MELA ŻOMM RUĦEK F'SAĦĦTEK

KUL IŻJED KABOĊĊI U PASTARD.

EFFETT TAT-TEMPERATURA FIT-TINBIT TAŻ-ŻERRIEGĦA

(*Jissokta mill-faċċata* 3)

imbagħad irġajna ippruvajna kampjun ieħor, bi żmien, bejn kampjun u ieħor, ta' ġimagħtejn, tlieta u erba' ġimgħat, iżda bqajna fejn konna. Fl-aħħar ippruvajna fir-refriġeratorju 100 żerriegħa u l-prova irnexxiet. Fi żmien 4 ijiem iż-żerriegħa nebbtet 75 fil-mija. Barra minn dan l-esperiment, qegħedna dixx bi ftit żerriegħa tal-kaboċċi u ta' ħass imgħaddsin fi kwart ta' pulzier ilma fir-refriġeratorju u meta dawn nebbtu, ħriġniehom, xerridniehom f'ħammiela, u għattejniehom ħafif ħafif b'saff trab fin. Mhux ix-"xtieli" kollha baqgħu ħajjin, iżda dawk li baqgħu ħajjin issa qegħdin jissaħħu u għoddhom waslu għal qligħ.

Wara għamilna 'l hawn u 'l hinn xi provi oħra, u sibna illi ż-żerriegħa tal-ħass ġdid ta' l-istaġun naturalment ma nebbtitx qabel ma niżlet it-temperatura ta' barra madwar 70°F, u dan ġara din is-sena għall-ħabta ta' nofs Ottubru.

Iktarx li wieħed jista' jinteressa ruħu li jkun jaf illi ż-żerriegħa tal-ħass miġjuba minn barra ta' sena żmien li tkun għaddiet xitwa fuqha soltu tnebbet sabiħ għalkemm it-temperatura bejn wieħed u ieħor tkun il fuq minn 80°F. Żerriegħa tal-krafes li tkun għadha kif inġabret, tnebbet biss meta żżommha taħt temperatura baxxa.